

Nr 670

Av herr Svensson i Ljungskile m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 144, med förslag rörande beredskapslagring av olja.

I Kungl. Maj:ts proposition nr 144 framlägges ett program i syfte att nå ökad beredskapslagring av flytande bränsle. I propositionen föreslås sålunda nya författningsbestämmelser för oljelagring, innebärande bl. a. att olika kategorier av säljare och förbrukare av petroleumprodukter (eldningsolja, bensin m. m.) skall åläggas att verkställa lagring för beredskapsändamål. Lagringsskyldiga föreslås bli — förutom oljehandeln och inhemska raffinaderier, för vilka lagringsskyldighet är föreskriven på grundval av nuvarande bestämmelser — konsumenter som importerar petroleumprodukter för egen förbrukning samt i övrigt konsumenter av eldningsolja, vilkas förbrukning överstiger 5 000 m³ per år. I propositionen behandlas vidare frågan om finansieringen av det skisserade utbyggnadsprogrammet, vilket kostnadsberäknats till ca 600 milj. kr. för en femårsperiod.

Vad gäller det föreslagna utbyggnadsprogrammets liksom den åsyftade lagerhållningens kvantitativa omfattning och sammansättning, varom detaljerade planer utarbetats av utredningen i ärendet, 1955 års oljelagringskommitté, är vi med hänsyn till frågans hemliga natur förhindrade att ingå i en prövning av densamma i denna framställning. Helt allmänt vill vi dock här understryka den allmänt kända omständighet som utmärker vårt land, nämligen dess starka och stigande beroende av import av flytande bränslen i vad gäller landets bränsle- och energiförsörjning samt den otillfredsställande försörjningsberedskap i fråga om lagerhållningen av dessa varor, som vid flera tillfällen kommit till synes under senare år och som alltjämt får anses vara för handen. Vad sistnämnda omständighet angår bör det vidare framhållas, att anledningarna till den otillfredsställande lagringen i icke ringa mån varit att de hinder för en mera betryggande lagerutbyggnad, som uppkommit i skattelagstiftningen eller andra åtgärder från samhällets sida, icke blivit undanröjda eller i varje fall i tillfredsställande grad neutraliserade. Dessa erfarenheter bör givetvis beaktas vid det nu föreslagna utbyggnadsprogrammets genomförande.

Ansvar för lagerhållningen

Förslaget i propositionen innebär som framgått av det ovanstående, att

ansvaret för lagringsprogrammets genomförande i princip pålägges näringslivet, d. v. s. oljebranschen och större oljeförbrukare inom industrien och — i vissa enstaka fall — på bostadsområdet. Propositionen överensstämmer med undantag för storkonsumenterna på denna centrala punkt med utredningens förslag.

Starka skäl kan anföras för att *ansvaret* för beredskapslagringen — i likhet med vad tidigare tillämpats i fråga om olika för folkhushållet viktiga förnödenheter — i princip bör åvila samhället, som därmed också skulle stå för kostnaderna. Denna uppfattning har också framförts vid remissbehandlingen av kommittéförslaget från näringslivets sida liksom av en reservant inom kommittén. I princip anser vi denna uppfattning bärande. Praktiska skäl kan dock göra en annan ordning naturligare i vissa fall. Så är enligt vår mening fallet här. I likhet med oljelagringskommittén anser vi det sålunda ofrånkomligt, att den ökade lagerhållningen anslutes till den löpande omsättningen av oljeprodukterna. Den ordning, som i praktiken gällt i vårt land sedan 1938, fullföljes härigenom. Det finns såsom kommittén framhåller också anledning antaga, att den betydelsefulla samhällsuppgift, varom här är fråga, även i fortsättningen blir bäst skött om den liksom hittills åtminstone till större delen vilar på oljeföretagen. Om vi således av praktiska skäl kan ansluta oss till den ståndpunkt som intagits av såväl kommittén som departementschefen vad gäller ansvaret för lagerhållningens genomförande, vill vi å andra sidan tillfoga, att då statsmakterna anser sig av dessa skäl böra ålägga oljehandeln och andra att genomföra lagringen, bör samhället samtidigt vinnlägga sig om att lagringens genomförande underlättas så långt som möjligt i ekonomiskt hänseende för de lagringspliktiga. Vi finner det också riktigt att så långt möjligt söka fördela lagerhållningen mellan olika grupper av oljeproducenter, distributörer och förbrukare.

Utvidgningen av lagringsplikten till vissa större oljeförbrukare

För att nå en mera vidgad fördelning av lagringsuppgifterna har oljelagringskommittén föreslagit att lagringsskyldighet även skulle kunna föreskrivas för vissa större konsumenter. Ett mera avgörande skäl för denna ståndpunkt synes emellertid ha varit, att man härigenom sannolikt skulle vinna en ur säkerhets- och transportsynpunkt bättre spridning av oljelagren. Men med hänsyn till att denna kategori icke förut varit underkastad lagringsskyldighet och att övergången till en ordning med lagringsplikt kunde vålla svårigheter för en del av de berörda företagen föreslog kommittén, att lagringsplikten i detta hänseende icke såsom i fråga om importörerna skulle grundas direkt på förordningen utan i stället på ett åt Kungl. Maj:t i förordningen lämnat bemyndigande att förordna om dy-

lik lagringsplikt. Därigenom skulle möjlighet öppnas att i första hand söka få till stånd lagring via överenskommelser. Speciell hänsyn skulle kunna tagas till de särskilda problem, som för enstaka företag kan uppstå i början av en dylik lagring. Departementschefen har emellertid utan att någon remissinstans förordat detta föreslagit lagringsplikt även för denna helt nya kategori direkt i författningen. Tvärtom har t. ex. bränslenämnden, överbefälhavaren och kommerskollegium enligt den i propositionen lämnade redovisningen understrukit värdet av att i första hand möjligheterna till frivilliga uppgörelser med de berörda företagen utnyttjas. Sveriges industriförbund har ansett att den del av lagringen, för vilken storkonsumenter avsetts svara, helt borde grunda sig på fria överenskommelser. Sveriges allmännyttiga bostadsföretag har ansett att detta i varje fall borde bli fallet med bostadsföretagen.

Vi anser att oljelagringskommittén förebragt övertygande skäl för sin ståndpunkt och föreslår därför att författningen på denna punkt utformas i enlighet med kommitténs förslag. Av formella skäl framställs detta yrkande i särskild motion.

Raffinaderiernas lagringsskyldighet

Såsom framhållits av såväl kommittén som under remissbehandlingen är det av yttersta vikt att den svenska raffineringsindustrin kan fullgöra lagringsskyldigheten genom uppläggande av lagren i råolja. Kommittén har för sin del ansett att raffinaderierna skall vara berättigade att fullgöra lagringsskyldigheten åtminstone till hälften i råolja. Enligt vår mening bör denna rätt — att till övervägande del fullgöra lagringsskyldigheten i olja — inskrivas i lagen och alltså den föreslagna förordningen om oljelagring ändras i överensstämmelse härmed. Vi föreslår ett stadgande av sådan innebörd i 10 §.

Även detta yrkande framställs i särskild motion.

Utbyggnadsprogrammets finansiering.

Kostnaderna för programmets genomförande har kommittén, som förut framhållits, beräknat till ca 600 milj. kr. för den angivna femårsperioden. Av kostnaderna har 500 milj. kr. beräknats falla på den del, som oljehandeln skulle svara för, och 100 milj. kr. för storkonsumenternas del. Per år skulle kostnaderna alltså i genomsnitt bli 100, resp. 20 milj. kr. eller tillhoppa 120 milj. kr.

Vad först gäller oljehandelns del av programmet har kommittén till en början påpekat:

Gällande bestämmelser om lagringsskyldighet innebär, att oljebolagen är skyldiga hålla lager, motsvarande viss procentuell andel av föregående års försäljning. För den kapitalanskaffning, som erfordrades för cistern-

byggande och varuförvärv, då lagringsplikten strax före andra världskrigets början infördes ävensom senare då lagringsprocenten genom beslut av Kungl. Maj:t höjdes, har särskilda stödåtgärder icke förekommit, utan de berörda företagen har själva löst hithörande finansieringsspmål. Vad angår det nu föreslagna utbyggnadsprogrammet må först erinras att liksom den ständigt stigande konsumtionen under de senast förflutna åren redan som en följd av nu gällande procentbestämmelser framtvingat ökad lagring samt motsvarande kostnader — en fortsatt tillämpning av de nuvarande bestämmelserna vid stigande konsumtion under åren 1958—1962 kommer att medföra, att oljebolagen måste öka sin lagerhållning och ikläda sig kostnader härför. Denna automatiskt ökande lagerhållning har — som i föregående kapitel nämnts — för den aktuella femårsperioden summariskt beräknats kräva en kapitalinsats om minst 25 milj. kr. om året. Eftersom denna kapitalutgift endast är en följd av gällande regler, torde den ha förutsetts av oljebolagen och inberäknats i deras finansieringsplaner; det är därför naturligt, att hithörande kapitalanskaffning ombesörjes av oljehandeln.

Utöver nyssnämnda 25 milj. kr., som kommittén således förutsätter redan är "inkalkylerade" i företagens priser, har kommittén förutsatt att branschen själv skulle svara för ytterligare 15 milj. kr. per år. Oljehandelns bidrag, vilket får förutsättas bli i sin helhet inkalkylerat i prissättningen, skulle härigenom bli 40 milj. kr. per år.

Ett ytterligare årligt bidrag om 20 milj. kr. har kommittén vidare förutsatt skulle bli möjligt att anskaffa genom ett för branschen gemensamt förlagslån. Resterande 40 milj. kr. för oljehandelns del har kommittén förordat få finansieras direkt via priserna på så sätt, att en viss del av priset skulle tagas ut som "beredskapsavgift". Denna skulle få läggas till produktpriserna. För att få garanti för att de genom "beredskapsavgiften" uttagna beloppen skulle bli avskilda och komma till användning för sitt avsedda ändamål föreslog kommittén vidare, att en särskild stiftelse skulle skapas med uppgift att under kontroll från det allmännas sida inkassera avgiftsbeloppen från de berörda oljehandelsföretagen och fördela dem mellan företagen efter dessas kostnader för lagringsprogrammet.

Vad slutligen beträffar den del av kostnaderna som skulle komma att falla på de större konsumenterna — 20 milj. kr. per år — ansåg kommittén att många av dessa företag utan större uppoffringar skulle kunna ordna finansieringen av den tänkta lagerutbyggnaden. För vissa företag skulle dock extraordinär finansieringshjälp bli erforderlig. Till hjälp för dessa föreslog kommittén inrättandet av en statlig lånefond av 20 milj. kr. *Departementschefen* anser sig icke kunna biträda förslagen om ett förlagslån av 20 milj. kr., liksom inte heller om att inrätta en statlig lånefond för enbart de större konsumenterna. Med stöd av kommitténs rekommendation anser han sig kunna räkna med ett bidrag från företagen själva —

via prissättningen — om 40 procent i fråga om såväl oljehandelsföretagen som de större konsumenterna. Återstående 60 % bör enligt departementschefens mening falla på statsverket. Även denna del av kostnaderna bör enligt hans mening "täckas in" via pristillägg. Men dessa bör till skillnad från kommitténs förslag tillföras statsverket direkt genom beskattning. I denna del hänvisas till det aviserade förslaget om energibeskattning.

Statens del av de årliga kostnaderna beräknar departementschefen enligt ovan angivna grunder till 60 procent av 120 milj. kr. eller till 72 milj. kr. Detta belopp förordar han bli anvisat som särskilt anslag under fonden för låneunderstöd. Från denna nyinrättade fond skulle lagerhållarna få ränte- och amorteringsfria lån, vilka skulle avskrivas successivt under tjugu år.

I fråga om beskattningens storlek och utformning hänvisas till finansdepartementets PM angående energibeskattning av den 21 mars 1957. Förslag om energiskatt har senare framlagts i proposition nr 175. De skattesatser å flytande bränslen, som detta förslag innehåller, skulle inbringa ca 220 milj. kr. per år. De årliga kostnaderna, som skulle täckas, har — såsom förut framhållits — av handelsministern angivits till 72 milj. kr.

Vårt förslag

Vad först gäller kommitténs förslag om ett för oljehandelsbranschen gemensamt förlagslån å 20 milj. kr., torde detta av flera skäl inte kunna genomföras. Vi vill i detta sammanhang uttala den förväntan, att den av riksdagen i fjol begärda utredningen för översyn av förlagslåneinstitutet, vilken enligt vad handelsministern meddelar påbörjats inom justitiedepartementet, måtte bedrivas med största skyndsamhet så att de tekniska brister, som för närvarande föreligger för denna finansieringsmetod, skall så snart som möjligt undanröjas.

Den viktigaste frågan i finansieringsspörsmålet är givetvis om det kan anses lämpligt att lösa denna — helt eller delvis — genom pristillägg eller avgifter som får ingå i produktpriserna. Såväl kommittén som departementschefen beträder denna väg, ehuru med den inte betydelselösa skillnaden, att den senare vill ta ut pristilläggen som en skatt till staten och göra dem drygt tre gånger större än vad som skulle erfordras för det uppgivna ändamålet.

För vår del anser vi oss inte i nuvarande läge böra motsätta oss att förbrukarna av olja får bidra till kostnaderna på det direkta sätt som skulle ske genom ett pristillägg eller beredskapsavgift i produktpriset. Vi är å andra sidan medvetna om att invändningar av olika slag kan riktas mot metoden. Med hänsyn till de svårigheter som för närvarande utmärker den svenska kreditmarknaden och samhällsekonomin samt till angelägen-

heten att beredskapsläget på bränsleförsörjningsområdet så snabbt som möjligt förbättras, vill vi dock förorda att metoden med en avgift, som får ingå i produktpriset, användes i detta fall. Kommitténs förslag att genom tillskapandet av en särskild stiftelse för kontroll över och garanti för att de medel, som uttages genom avgiften, användes för det avsedda ändamålet bör man vidare enligt vår mening ta fasta på.

Kommittén synes ha avsett att stiftelsen efter beräkning av de kostnader, som skulle täckas med pristilläggen, själv skulle bestämma dessa. I detta hänseende vill vi föreslå att riksdagen genom särskilt beslut fastställer högsta belopp för avgifterna eller pristilläggen samt bemyndigar Kungl. Maj:t att förordna om deras uttagande samt deras administrering genom stiftelsen. Belopp motsvarande avgifterna skall alltså överföras till stiftelsen. Denna skall på sätt liknande det kommittén angivit fördela bidragen till kostnaderna för lagringsprogrammets genomförande. Kungl. Maj:t bör också av riksdagen i likhet med vad kommittén föreslagit bemyndigas att fastställa stadgarna för stiftelsen. I stiftelsens styrelse skall ingå representanter för de lagringsskyldiga till ett antal av förslagsvis tre eller fem utsedda av Kungl. Maj:t, som därjämte skall äga själv utse en representant samt en opartisk ordförande. Revision bör förrättas av en av Kungl. Maj:t utsedd revisor.

Vad pristilläggens eller avgifternas storlek angår utgår vi från att samma andel som den av departementschefen för statsverkets del beräknade skall bekostas av de lagringsskyldiga, d. v. s. 72 milj. kr. Nämda belopp skulle erhållas genom en avgift av

a) 2 öre per liter bensin, som skulle ge	34 milj. kr/år
b) 1 öre per liter motorbrännolja, som skulle ge	8 „ „
c) 0,5 öre per liter eldningsolja I och II, som skulle ge	15 „ „
d) 0,35 öre per liter övrig eldningsolja, som skulle ge	15 „ „
eller tillhoppa	72 milj. kr/år

För att undvika ökad skattebelastning för den dieseldrivna tyngre trafiken bör — i analogi med vad Kungl. Maj:t föreslagit i proposition nr 175 i fråga om energiskatten — skattesatsen å motorbrännolja sänkas med 1 öre per liter. Av liknande skäl bör på samma sätt som finansministern förutskickat i proposition nr 175 kostnadsökningen för brännoljedrivna jordbrukstraktorer kompenseras genom en schablonmässigt avvägd restitution.

De pristillägg vi här ansett oss böra förorda bör enligt vår mening uttagas *i stället för* den av finansministern i proposition nr 175 föreslagna beskattningen av de flytande bränslena.

Yrkanden i anslutning till sistnämnda proposition kommer vi att framställa senare.

Med hänsyn till den otillfredsställande lagringskapaciteten för närvarande är det av största vikt att utbyggnadsprogrammet kan påbörjas så snart som möjligt. Det är vidare av betydelse att medel finns tillgängliga redan vid starten, så att de lagringsskyldiga vet att bidrag till utbyggnadskostnaderna finns att tillgå utan längre dröjsmål. Av dessa skäl föreslår vi, i enlighet med oljelagringskommitténs förslag, att avgifterna skall börja uttagas fr. o. m. den 1 juli 1957. Vid denna tidpunkt bör alltså även stiftelsen vara bildad. Härigenom skulle det alltså bli möjligt, att det särskilda systemet för utbyggnadsprogrammets finansiering finns i funktion viss tid innan själva lagringsprogrammet skall starta, vilket enligt propositionen skall ske den 1 januari 1958. Det bör här inskjutas, att den av departementschefen föreslagna anordningen — med en särskild statlig lånefond, vartill medel skall anslås på tilläggsstat för nästa budgetår och varom beslut kan bli fattat tidigast under höstriksdagen senare i år — av praktiska skäl kan väntas komma i reell funktion först under nästa år.

Enligt förslaget om oljelagringskyldighet förutsättes rätt att lägga upp obeskattade lager av bränsle. Skatten skulle sålunda icke uttagas förrän vid den lagrade petroleumproduktens förbrukning. Vi föreslår att detsamma skall gälla i fråga om de av oss förordade avgifterna.

Vad gäller stiftelsens ställning i skattehänseende förutsätter vi i likhet med kommittén, att den icke blir föremål för beskattning, eftersom den icke bedriver verksamhet som är inriktad på vinst. De medel som stiftelsen i form av bidrag utbetalar till de lagringsskyldiga torde däremot böra behandlas som intäkter för dessa. Detta förhållande aktualiserar frågan om avskrivning på de för lageruppbyggnaden gjorda investeringarna. Kommittén har härvid särskilt pekat på avskrivningsreglerna för lagringsanläggning i berg. Enligt praxis medges för närvarande endast en årlig avskrivning med 2 procent, medan för den tillhörande utrustningen en årlig avskrivning får ske med 20 procent. För att icke den ur olika synpunkter önskvärda lagringen i bergrum skall onödigtvis hindras eller försvåras av skattereglerna har kommittén förordat en uppmjukning av dessa. För vår del vill vi starkt understryka kommitténs synpunkter, vilka också betonats av ett flertal remissinstanser. Med hänsyn till att departementschefen för egen del ansluter sig till kommitténs uppfattning och förutskickar en uppmjukning av avskrivningsreglerna vill vi avstå från yrkande på denna punkt. Vi förutsätter emellertid, att beslut i frågan kan fattas senast av nästa års riksdag. Enligt vår mening torde vid den översyn av skattereglerna, som departementschefen förutskickar, även den tanken prövas som kommittén framfört, nämligen att avskrivning på för i lagringsprogrammet ingående investeringar borde få ske i samma utsträckning som bidrag erhålles från stiftelsen. En allmän uppmjukning

av lagervärderingsreglerna skulle vidare också underlätta lagringsprogrammets genomförande.

De av oss även föreslagna pristilläggen eller beredskapsavgifterna torde böra uttagas fr. o. m. 1 juli 1957 och gälla för ett år i sänder under tiden för lagringsprogrammets genomförande, vilket i propositionen angivits till fem år. Stiftelsens ställning efter programmets genomförande torde också böra omprövas då.

De oljeavgifter, som under vissa förhållanden skall uttagas enligt den särskilda förordningen härom, bör i enlighet med kommitténs förslag också inbetalas till stiftelsen.

Erforderliga författningsbestämmelser rörande avgifternas uttagande, stiftelsens bildande och disposition av avgifterna för det med dem avsedda ändamålet torde få utfärdas av Kungl. Maj:t med stöd av här föreslaget bemyndigande från riksdagens sida.

Med hänvisning till det ovan anförda föreslår vi,

att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 144 måtte besluta,

1) att den del av kostnaderna för utbyggnadsprogrammet, som enligt departementschefens förslag skulle falla på statsverket och bestridas genom beskattning av flytande bränslen, i princip skall — i likhet med vad oljelagringskommittén föreslagit — i stället bestridas med särskilda pristillägg eller i produktpriserna ingående beredskapsavgifter för lagringsändamål.

2) att beredskapsavgifterna skall för tiden 1 juni 1957—30 juni 1958 fastställas högst till:

för bensin	2	öre per liter
för motorbrännolja	1	öre per liter
för eldningsolja I och II	0,5	öre per liter
för övriga eldningsoljor	0,35	öre per liter

3) att bemyndiga Kungl. Maj:t att förordna om uttagande av högst ovan angivna avgifter att träda i kraft den 1 juli 1957 och att gälla till den 1 juli 1958, efter vilken tidpunkt avgifterna skall uttagas med de högsta belopp som fastställs av nästa års riksdag.

4) bemyndiga Kungl. Maj:t att — i enlighet med vad i motionen angivits — förordna om en särskild stiftelse för dispositionen av de genom pristilläggen inflytande

medlen för avsett ändamål ävensom att fastställa stadgar
för nämnda stiftelse.

Stockholm den 7 maj 1957

Wald. Svensson

Henrik Munktell

Ragnhild Söndström

Bengt Sjölin

Gerh. Nilsson

Sven Gustafson
i Göteborg

C. G. Regnéll

Eric Nilsson
i Svalöv

Gustav Boija

Sigfrid Löfgren

Per A. Johnsson
i Kastanjegården
